

— бізнес-плани проектів і розподіл ризиків між учасниками. Їх повнота та якість оцінюється за такими показниками, як: наявність у контрактах усіх комерційних аспектів проекту (обсягу інвестицій, вартості очікуваних послуг, рівень доходів, тривалість проекту, розміри та випадки надання проекту державних гарантій тощо), чіткий і справедливий розподіл ризиків і доходів між учасниками проекту, чіткий опис зобов'язань виконавців і процедур звітності перед урядом;

— процедура тендеру. Її відкритість оцінюється за такими показниками як: надання повної інформації усім зацікавленим сторонам перед і під час проведення тендерних процедур, справедлива та прозора процедура тендеру, стандартизація проведення тендерної процедури;

— контроль реалізації проекту та зворотній зв'язок. Оцінюється за такими показниками, як: забезпечення контролю громадськості та усіх зацікавлених сторін за реалізацією проекту та його окремих етапів, а також якості одержуваних послуг, вчасне коригування одержаних результатів з метою усунення негативних відхилень на подальших етапах реалізації проекту.

Отже, виявлення готовності держави до використання механізму ДПП у реалізації інфраструктурних проектів необхідно проводити комплексно, ураховуючи як наявність політичної підтримки, так і здатність уряду до управління процесом ДПП, організацію виконання (провадження) проектів. Врахування зазначених аспектів дає, на нашу думку, змогу отримати об'єктивну оцінку готовності держави до реалізації інфраструктурних проектів на умовах державно-приватного партнерства.

Література

1. Бондар Н.М. Розвиток транспортної інфраструктури України на засадах державо-приватного партнерства: монографія / Бондар Н.М. — К.: НТУ, 2014. — 336 с.
2. Винницький Б. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендвел М., Онищук Б., Сегварі П. — К.: К.І.С., 2008. — 146 с.
3. A Guide to Promoting Good Governance in Public Private Partnerships. // presented to the International conference on knowledge sharing and capacity building on promoting successful public-private partnerships in the unece region. Tel Aviv, Israel, 5—8 June 2007. — United Nations Economic Commission for Europe. — 96 pp.
4. Dailami M. Government support to private infrastructure projects in emerging markets. / Dailami M., Klein M. — In: Dealing with Public Risk in Private Infrastructure (eds Irwin, Klein, M, Perry, G. E. & Thobani, M.), The World Bank, Washington D.C., 1997. — pp.21—42.

УДК 336.01

Інеса ВДОВІНА *

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У СУЧАСНІЙ ФІНАНСОВІЙ АРХІТЕКТУРІ

РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СОВРЕМЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ АРХИТЕКТУРЕ

THE ROLE OF FINANCIAL INFRASTRUCTURE IN THE MODERN FINANCIAL ARCHITECTURE

Анотація: У статті розглянуто питання сутності, призначення та ролі фінансової інфраструктури в архітектурі сучасної фінансової системи.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы сущности, назначения и роли финансовой инфраструктуры в архитектуре современной финансовой системы.

Abstract: The article deals with the nature, purpose and role of the financial infrastructure in the architecture of the modern financial system.

Проблемам розвитку інфраструктури науковці приділяли увагу ще з кінця XIX століття, адже умовою якісного розвитку ринку є розвиток його інфраструктури. Сьогодні, коли в світовій економіці посилюються тенденції фінансiалiзацiї, особливої гостроти набувають проблеми розвитку саме фінансової інфраструктури. Сучасна фінансова інфраструктура повинна оперативно реагувати на зміни у фінансовій сфері, забезпечуючи стабільне та ефективне функціонування всієї фінансової системи країни. Саме ці міркування обумовлюють актуальність даного дослідження.

* ВДОВІНА Інеса Олексіївна / Инеса ВДОВИНА / Inesa VDOVINA — старший викладач кафедри фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: vdovinaio@mail.ru

У вітчизняній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності, призначення і складових фінансової інфраструктури, її місця і завдань у сучасній фінансовій архітектурі. Досі залишаються не вивченими окремі елементи та характеристики фінансової інфраструктури, що потребує подальшого дослідження та обґрунтування.

Термін інфраструктура (від лат *infra* — під, нижче та *structure* — будівля, розміщення) вперше було використано у працях західних економістів у 40-х роках XX ст. За твердженням П. Самуельсона, першість впровадження в економічну науку терміну «інфраструктура» належить П. Розенштейн-Розану, який використав його у роботі «Місце та роль інфраструктури в розвиненому суспільстві та суспільстві, що розвивається» [4]

Визначення поняття «інфраструктура» та її складових було і залишається досить розмитим, а більшість теоретико-методологічних положень — дискусійними. Так, у процесі аналізу класифікації інфраструктури з'ясовано, що науковцями виділяється безліч її складових (залежно від сфери економіки, що є об'єктом дослідження): екологічна, соціальна, технологічна, фінансово-кредитна, інноваційна, транспортна, організаційна, інформаційна, кадрова, наукова тощо. Виділяються також загальна та спеціалізована інфраструктура, глобальний - локальний її рівні. Фінансову інфраструктуру, як окрему складову ринкової інфраструктури, автори наведених класифікацій не виділяють, хоча елементи фінансової інфраструктури присутні майже у всіх згаданих складових.

Поняття «фінансова інфраструктура» у вітчизняній фінансовій теорії з'явилося відносно недавно. Питання сутності та складових фінансової інфраструктури у своїх роботах досліджували науковці Л. Алексеєнко, О. Іваницька, С. Львовчкін, С. Міщенко, С. Науменкова, В. Опарін, В. Федосов. Окремі аспекти функціонування фінансової інфраструктури досліджуються Т. Бугай, Є. Малік, О. Мозговим, Ю. Сибірянською, В. Смагіним, Т. Табаковою, С. Хоружим, Ш. Шелудько та ін.

Слід зазначити, що у науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності, призначення і складових фінансової інфраструктури.

Так, професор О. Іваницька вважає, що «...фінансова інфраструктура являє собою оболонку, яка оточує фінансові ринки і пронизує весь комплекс відносин, що виникають в їх межах. Її можна визначити як сукупність інститутів та організацій, науково-методичних і кадрових елементів, що забезпечує неперервне, прозоре й надійне функціонування фінансового ринку в його динамічному розвитку, переміщення та розподіл потоків капіталів між секторами, суб'єктами й об'єктами ринку» [1]. Тобто сутність фінансової інфраструктури зводиться до сукупності неоднорідних інститутів, організацій та певних елементів (науково-методичних і кадрових), що мають принципово відмінні якісні характеристики, але спільне призначення — забезпечення функціонування фінансових ринків. Тим самим автор виключає з дослідження таку значну за обсягами перерозподілу сферу фінансової системи, як державні фінанси.

Таке розуміння призначення фінансової інфраструктури збігається з підходом, що превалює у зарубіжній літературі. Так за визначенням Міжнародної фінансової корпорації (Група Світового банку) «Фінансова інфраструктура — це сукупність інституцій, що забезпечують ефективне функціонування фінансових посередників. У широкому розумінні фінансова інфраструктура об'єднує існуючі законодавчі та регуляторні структури, що забезпечують функціонування фінансового сектору» [8, с. 3].

З такого визначення випливає, що самі фінансові посередники не включаються до складу фінансової інфраструктури. Ця думка підтверджується і в роботі Б. Боссона, С. Махаяна та Ф. Захіра «Фінансова інфраструктура: групи інтересів і нагромадження капіталу: теорія, обґрунтування, політика». В поняття фінансової інфраструктури автори включають:

- нормативно-правове регулювання (включаючи механізми примусу та вирішення конфліктів, а також законодавство про банкрутство);
- системи нагляду, обліку та аудиту (правила, практики, професії);
- правила та інституції управління фінансовими корпораціями;
- інформаційну інфраструктуру (публічні реєстри, публічна статистика, закони та правила розкриття інформації, кредитні бюро, комунікаційні системи, рейтингові агенції, спеціалізовані фінансові інформаційні видання, фінансові аналітики);
- клірингові та платіжно-розрахункові системи (технологічні платформи, електронні системи, їх правила та стандарти);
- електронні системи захисту інформації та забезпечення ліквідності [7, с. 3].

Самі ж фінансові посередники (торговці цінними паперами, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні компанії, тощо) не вважаються інфраструктурними учасниками ринку. Такий підхід можна пояснити особливостями сприйняття зарубіжними авторами дефініції «фінансова система», що включає в себе «... сукупність фінансових ринків, фінансових інститутів і фінансових інструментів» [3, с. 40]. Тобто, домінуючим є інституційний підхід до розуміння сутності фінансової системи. Сукупність фінансових посередників та інструментарію, який вони використовують на різних

фінансових ринках у процесі переміщення грошових коштів між заощаджувачами і позичальниками, і складають, на їх думку, сутність фінансової системи. Слід погодитись з твердженням С. Науменкової та С. Міщенка, що такий підхід обмежує роль і призначення фінансової системи і, фактично, наближає визначення фінансової системи до іншого поняття — фінансовий сектор [3, с. 40].

У вітчизняній науковій традиції фінансова система трактується ширше, як сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ (інституцій) за допомогою яких формуються, розподіляються і використовуються централізовані і децентралізовані фонди фінансових ресурсів і грошових засобів [6, с. 57]. До складу фінансової системи включаються крім фінансових ринків, ще державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств та міжнародні фінанси. Тому з позиції вітчизняної науки трактувати фінансову інфраструктуру лише як засіб забезпечення функціонування фінансового ринку недоцільно. Також слід відмовитись від «секторального» підходу до трактування фінансової інфраструктури і розглядати її як цілісне явище зі своїми завданнями, специфічною роллю в економіці, функціями та призначенням.

Слід погодитись з думкою професора В. Опаріна, що фінансова інфраструктура є похідною від фінансової системи країни [4, с. 87]. Склад інституцій фінансової інфраструктури має відповідати специфіці фінансових відносин, що складаються в даній країні. І якщо самі фінансові відносини є явищем об'єктивним, то склад фінансової інфраструктури відображає суб'єктивний бік фінансів. У кожній країні формується специфічна за співвідношенням елементів, повноваженнями та завданнями фінансова інфраструктура. Специфічним також є нормативно-правове регламентування фінансових відносин.

З іншої сторони, фінансова інфраструктура пов'язана з поняттям «фінансовий механізм», як сукупністю форм, методів, інструментів і важелів впливу фінансів на соціально-економічний розвиток. У цьому розумінні фінансова інфраструктура може бути представлена як сукупність елементів, що опосередковують фінансові відносини та забезпечують процес розподілу та перерозподілу вартості ВВП. Це податки, виплати, трансферти, інвестиції, внески тощо.

Таким чином, фінансову інфраструктуру слід розглядати як частину фінансової системи, сукупність фінансових інституцій та установ, фінансових інструментів і технологій, що забезпечують функціонування фінансової системи в цілому.

Виходячи з такого розуміння фінансової інфраструктури, її основним призначенням слід вважати забезпечення ефективного функціонування фінансів у різних сферах фінансової системи.

Розвинена фінансова інфраструктура може стати внутрішнім стимулом розвитку економіки, адже швидкість і доцільність перерозподілу фінансових ресурсів залежить, у тому числі, від рівня функціональної здатності інституцій, що займаються таким перерозподілом, та адекватності нормативно-правового регулювання цього процесу. Більше того, науковими дослідженнями доведено, що «...ефективність фінансової системи досягається лише у випадку, коли створюється випереджальна щодо рівня розвитку фінансової системи фінансова інфраструктура» [1, с. 267]. З іншого боку, неефективна, з низьким рівнем технологічного та кадрового забезпечення, неадекватна за розмірами та складом фінансова інфраструктура здатна створювати асиметрії та інституційні деформації, що мають деструктивний вплив на фінансову систему та економіку в цілому.

Отже, у сучасній фінансовій архітектурі чільне місце посідає фінансова інфраструктура, яка може виступати не тільки каталізатором ринкових трансформацій, але і формувати пріоритети майбутнього економічного, соціального, та фінансового розвитку країни та визначати його темпи. Інституції фінансової інфраструктури здійснюють також регулювання фінансових відносин, створюючи тим самим умови для ефективного функціонування всієї економіки.

Література

1. Іваницька О.М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури в Україні : дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президентові України. — К., 2006. — 419 арк.
2. Львовчкін С. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи / С. Львовчкін, В. Опарін, В. Федосов // Економіка України. — 2008. — № 11. — С. 57—71.
3. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури: монографія. — К.: Університет банківської справи, Центр наукових досліджень НБУ, 2009. — 384 с.
4. Опарін В.М. Модернізація фінансової інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». — Дніпропетровський державний аграрно—економічний університет. — 2015. — №5.
5. Самуельсон П. Економіка: в 2 т. — М.: НПО «АЛГОН» ВНИИСИ, 1992. — Т. 1. — 333 с.
6. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с.

7. Biagio Bossone. Financial Infrastructure, Group Interests, and Capital Accumulation: Theory, Evidence, and Policy [Електронний ресурс] / Biagio Bossone, Sandeep Mahajan, Farah Zahir // IMF. — 2003. Режим доступу до електронного ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp0324.pdf>

8. International Finance Corporation, World Bank Group: [електронний ресурс] // IFC. — 2015. Режим доступу до електронного ресурсу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/Industry_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/Industries/Financial+Markets/Financial+Infrastructure/

УДК 331.1

Борис ГЕНКИН *

ПРИНЦИПЫ ОПТИМИЗАЦИИ ПАРАМЕТРОВ ОБЩЕСТВЕННОГО СТРОЯ

ПРИНЦИПИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПАРАМЕТРІВ СУСПІЛЬНОГО УСТРОЮ

THE PRINCIPLES OF OPTIMIZATION OF SOCIAL ORDER PARAMETERS

***Аннотация.** Выполнен анализ принципов рационализации социально-экономических отношений на основе авторской концепции компонент деятельности человека. Предложена система принципов оптимизации общественного строя.*

***Анотація.** Здійснено аналіз принципів раціоналізації соціально-економічних відносин на основі авторської концепції складових діяльності людини. Запропоновано систему принципів оптимізації суспільного устрою.*

***Annotation.** The paper deals with analysis of principles of social and economic relations' rationalization on the basis of the author's conception of human activity component. It is suggested the system of principles of social order's optimization.*

Оптимальным предлагается называть общественный строй, который при соблюдении ограничений по ресурсам, экологии и другим характеристикам обеспечивает максимум качества жизни населения страны.

В классических и современных публикациях, посвященных проблемам общественного строя, основное внимание уделено совершенствованию социальных отношений. Этот аспект наиболее ярко выражен в знаменитом лозунге «Liberte, Egalite, Fraternite» («Свобода, равенство, братство»), который известен со времен Великой французской революции 1789 года.

Основная цель всех социальных революций обусловлена стремлением к справедливому общественному устройству. Из публикаций, посвященных этой проблеме [4, с. 292—303], наиболее известна книга американского философа Дж. Роулза «Теория справедливости» [5].

Для формализации понятия «справедливость» Роулз предлагает модель «исходного положения», в котором люди находятся «под вуалью неведения», т. е. ничего не знают о своем будущем в обсуждаемом проекте общественного устройства и не имеют точной информации о своих способностях и возможностях их реализации.

В такой модели Роулз предлагает ориентироваться на три принципа справедливости:

а — принцип равных свобод;

б — принцип равных возможностей;

в — принцип обеспечения достойного существования бедных.

Эти принципы (они же требования) должны удовлетворяться в той последовательности, в которой они перечислены, т. е. $a \rightarrow b \rightarrow v$.

При сопоставлении приведенных принципов с основным лозунгом революции 1789 г. нетрудно увидеть существенные аналогии. В обоих случаях требование свободы стоит на первом месте, а требование равенства — на втором. Третье требование революционного лозунга — «братство» — достаточно близко по смыслу к третьему принципу Роулза.

Таким образом, выводы, полученные одним из самых известных философов последней четверти XX в., президентом Философского общества США, в значительной мере совпадают с лозунгом революции 1789 года.

Соотношение принципов свободы и равенства неоднократно обсуждалось в философской, экономической и социологической литературе. Один из классиков русской философии Николай Бердяев подчеркивал: «Свобода и равенство несовместимы. Свобода есть прежде всего право на неравенство. Равенство есть прежде всего посягательство на свободу» [1, с. 178].

* **ГЕНКИН Борис Михайлович / Борис ГЕНКИН / Boris GENKIN** — заслуженный деятель науки РФ, д.э.н., профессор кафедры экономики труда Санкт-Петербургского государственного экономического университета, e-mail: b.genkin@mail.ru